

DE LAATSTE GOLDSTERN

Colofon

Copyright © 2020 Uitgeverij Boekenindustrie Veere & Velp

Website: www.webshop.boekenindustrie.nl

E-mail: info@boekenindustrie.nl

ISBN: 9789492046550

Druk: September 2020

NUR: 301

Auteur: Motell Rijnen

cover: Adri Verhoosel/Motell Rijnen

Bewerking: Uitgeverij Boekenindustrie

Dit werk is auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

DE LAATSTE GOLDSTERN

Motell Rijnen

Uitgeverij Boekenindustrie

Den Zufall gibt die Vorsehung, zum Zwecke
muss ihn der Mensch gestalten.
(F. Schiller, Don Carlos, 1787)

The wicked obey the law through fear; the wise keep
the law through knowledge.
(Kabala)

Inhoud

I. TOEVAL BESTAAT NIET/DE LIJNEN KOMEN SAMEN.....	11
1. Chaja Lipschitz	11
2. Verweesd.....	15
3. De uitvaart.....	19
4. Het protestantse kerkhof	23
5. Job Cahen	25
6. Mantra's	29
7. Stutthof.....	33
8. Maud ten Have	37
9. Amsterdam	39
10. Het geboortehuis.....	41
11. Impressionisten	49
12. Het drakentafeltje	55
13. Drie foto's	59
II. ALLEEN VERDER/SAMEN MET ANDEREN.....	63
1. Jūsų sveikata	63
2. Chaja's jeugd.....	67
3. Chaja en Szenja	73
4. Dziekuje Polaki.....	83
5. Mooie volzinnen	91
6. Tyfus	95
7. Porobanek	99

8. Oom Avrom.....	103
9. Jeugdherinneringen	107
10. Polen in Breda	109
11. Ceciel, dochter van Maud	113
12. De dorpsdokter	123
13. Over Szenja en Hendrik.....	131
14. Meneer Franek Mowschowicz	139
III. OUDERS/KINDEREN.....	145
1. Mascha, dochter van Chaja.....	145
2. De Pool Kazimirz in Stutthof	153
3. Mascha en Meier	159
4. Maud en Szenja.....	167
5. Avrom/Bolek	179
6. Het dilemma.....	185
7. Kraamdood.....	193
8. De schoonfamilie van Bolek	197
9. De brief van Bolek	205
IV. NIET VOOR NIETS/DE ZIN VAN HET BESTAAN.....	209
1. Meier en Mascha	209
2. Oom Bolek in Toronto.....	213
3. Het verhaal van Bolek Kempinski, alias Avrom Goldstern	231
4. Mascha en Chaja, Maud en Ceciel	241
5. Vilnius.....	245
6. Seideravond	251

7. Naar Suwalki	253
8. Terug naar Vilnius	259
9. Vilniaus Senamiestis	263
10. Paneriai en Sjabbes.....	265
Nawoord van de schrijver.....	269

Disclaimer:

De personages in deze roman zijn door mij bedacht. Wat ze meemaken is ten dele gebaseerd op fragmenten uit het oorlogsdagboek van mijn moeder. Niet alle gebeurtenissen hebben werkelijk plaatsgevonden. Soms zijn ze aan mijn fantasie ontsproten of door mij in een fictief kader geplaatst. Natuurlijk had het echt zo kunnen zijn.

I. TOEVAL BESTAAT NIET/DE LIJNEN KOMEN SAMEN

1. Chaja Lipschitz

‘Chaja Lipschitz 2xbellen’. De deur ging vanzelf open en halverwege het voorportaal zag hij de statige trap naar de eerste etage. De deur van het appartement stond op een kier. Hij kon hem iets verder openduwen en ving een glimp op van een vrouw die aan het eind van de gang een kamer binnenging.

‘Ik kom eraan Meier. Je bent eerder dan ik had verwacht. Ga maar naar de zitkamer, eerste deur rechts. Ik ben er zo.’

Ze was goed van vertrouwen, ze kende hem niet, had hem nooit eerder gezien. Hij opende de deur en kwam binnen in een vertrek dat aan de straatzijde de volle breedte van de etage besloeg. Het was een zee van ruimte waarin het zonlicht, dat rijkelijk door de glas-in-lood bovenramen naar binnenviel, in duizend kleuren op de witte muren uiteenspatte. De voorstelling veranderde voortdurend door de wolken die ver weg aan de zon voorbij trokken. Aan de wit gestucte muren hingen drie giga olieverfschilderijen, brede witte lijsten die abstracte voorstellingen kaderden, die hem uitdaagden om naar structuur en vorm op zoek te gaan. Hij ging zitten op de witleren bank en terwijl hij het eclectische interieur in zich opnam, dwaalden zijn gedachten af naar zijn vader die dit soort uiterlijke verfraaiing van het leven altijd overbodig vond. Dat was in wezen paradoxaal, want de kerken die hij bouwde werden ondanks hun robuustheid alom bewonderd en waren fraai om te zien. Voor hem waren het vooral ingewikkelde constructies van stenen, hout, staal en beton. Wat zijn principalen en hun architecten bedachten, bouwde hij en telkens als hij met zijn mannen weer een ingewikkelde klus had geklaard, was hij zo trots als een kind

met een zelfgemaakt zandkasteel. Anders dan zijn vader was Meier meer een estheticus. Hij koesterde wat mooi was, de innerlijke kracht van schoonheid, mooie vormen, mooie kleuren, mooie klanken.

De droge klik van de kamerdeur kondigde de komst aan van zijn gastvrouw. Slank postuur, een casual pakje van spijkerstof, lange rok tot over de knie en een kort jakje met daaronder een rood T-shirt. Haar groenblauwe ogen schitterden, haar licht gebogen neus gaf een bijzonder accent aan de hoge kaaklijn. Zilvergrijze krullen dansten rond haar hoofd. Ze stak haar hand uit.

‘Sorry dat ik je even heb laten wachten. Fijn dat je er bent en leuk met je kennis te maken. Ik ben Chaja.’ Heel even trilden haar lippen.

‘Ik ben Meier, aangenaam, van het advertentietje in de Volkskrant. Ik ben blij dat u gereageerd heeft. Ik had de moed al bijna opgegeven.’

Ze stonden tegenover elkaar en hij wist niet goed wat hij verder moest zeggen, dus leek het hem het beste om direct met de deur in huis te vallen.

‘Ik heb kort geleden het dagboek van mijn overleden moeder gevonden. Ze was Litouwse en ze heeft daarin opgeschreven wat ze tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft meegemaakt. Ik wil haar verhaal leren kennen, maar begrijp niets van het Hebreeuwse schrift en zoek iemand die het voor me wil vertalen.’

Ze leek hem te taxeren en dat gaf hem een ongemakkelijk gevoel. Ze voelde dat aan en probeerde hem op zijn gemak te stellen.

‘Zoiets had ik al ik begrepen. En om bij het begin te beginnen: jij vraagt je natuurlijk af waarom ik heb gereageerd. De technische verklaring daarvan is simpel: mijn ouders waren Oost-Europese Joden en ze vonden het belangrijk om mij Hebreeuws en Jiddisch te leren.’

Hij begreep niet goed wat ze bedoelde met ‘technische verklaring’. Was er nog een andere reden? Ze was nog niet uitgepraat.

‘Ik heb niet zelf jouw advertentie in de krant gezien, maar mijn dochter is zo lief geweest me erop te attenderen. Daardoor zijn er een paar weken voorbij gegaan.’

Dat klonk als een toevalstreffer. Haar dochter had zijn minuscule annonce in de krant gezien, ze attendeerde haar moeder erop en die had alsnog gereageerd. De spanning viel van hem af.

‘Ik ben blij met uw reactie. Ik ben nieuwsgierig naar wat mijn moeder in haar eigen woorden heeft opgeschreven. Tot nu toe weet ik niet meer dan wat de conservator van het Joods Historisch Museum daarover heeft gemeld.’

‘Je bedoelt Job Cahen, mijn oud-studiegenoot? Aardige man, ook al komt hij misschien een beetje nors over.’

Het was goed dat hij zich van verder commentaar op de reactie van meneer Cahen had onthouden en het leek hem verstandig het daarbij te laten.

‘Ik vind het een groot gemis dat mijn moeder me nooit zelf over haar leven heeft kunnen vertellen. Ze is jong overleden, toen ik nog geen drie was. Ik weet bijna niets over haar. Niet veel meer dan dat ze uit de hoofdstad van Litouwen kwam en dat haar ouders door de Nazi’s zijn vermoord, samen met bijna alle Joden in Vilnius. Mijn moeder is na de oorlog uiteindelijk in Nederland terechtgekomen en hier heeft ze mijn vader ontmoet. Ze trouwde met hem en amper negen maanden later lag ik in de wieg. Ze was tweeëntwintig toen ze mij kreeg en dat betekende heel veel voor haar. Helaas duurde dat nieuwe geluk niet lang, want je hoort niet dood te gaan als je amper vijfentwintig bent.’

Het was alsof Chaja zijn woorden opzoog. Ze volgde met haar ogen de beweging van zijn lippen, keek hem aan, hield zijn blik gevangen in de hare. Die aandacht maakte hem onzeker en om dat niet te laten zien, keek hij van haar weg.

‘Ik wist tot voor kort niet dat er een dagboek was. Mijn vader heeft het er nooit over gehad. Toen ik het na zijn dood in de kluis vond, werd ik nieuwsgierig.’

Chaja bleef hem aankijken. Zijn verhaal maakte kennelijk iets bij haar los en toen ze terloops zijn hand vastpakte, voelde dat als de bezegeling van hun verbond.

‘Ik ga mijn best doen, je verdient antwoorden op je vragen. Door jou te helpen, help ik misschien ook mezelf.’

Dat klonk opnieuw erg cryptisch. Het was logisch dat zij een eigen verhaal had en misschien had hij direct moeten vragen wat ze bedoelde. Hij deed het niet. Hij was blij dat hij iemand gevonden had die hem wilde helpen en verwachtingsvol gaf hij haar het cahier. Ze bekeek het, draaide het een keer om en begon erin te bladeren. Ze leek even te vergeten dat hij naast haar zat. De uitdrukking op haar gezicht veranderde. Ontroering, pijn, verdriet, verlies, het was er allemaal.